

УДК 367. 54.

ЛИСЕНКО Людмила Олександрівна –
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри лінгводидактики та іноземних мов
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: lysenkoluda78@i.ua

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ АНОТАЦІЙ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ДО СТАТЕЙ ГУМАНІТАРНОГО СПРЯМУВАННЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний стан розвитку науки, пов'язаний з інтенсифікацією процесів глобалізації та інтеграції України до світової спільноти, потребує якісно нового підходу до мовної підготовки майбутніх фахівців усіх її галузей. Проте у загальній стратегії навчання іноземних мов на немовних факультетах вищих навчальних закладів передбачені незначні вимоги щодо розвитку іншомовної компетентності в професійній сфері спілкування. Хоч вищі навчальні заклади й більше розуміють доцільність вивчення іноземних мов за фахом, однак підготовка до виконання подальшої професійної діяльності, а також до презентації наукових студій залишає бажати кращого. Спрямуванням зовнішньої політики України на поглиблення міжнародних економічних відносин із іншими країнами, врахуванням ролі «англійської мови як мови міжнародного спілкування», забезпеченням «інтеграції України до європейського політичного, економічного і науково-освітнього простору» [9] і зумовлює актуальність проблеми. Відповідно виникає необхідність пошуку нових шляхів удосконалення навчання майбутніх фахівців іноземною мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальноєвропейський освітній простір ставить завдання перед науковцями такі, як оволодіння ними іноземною мовою, а також знаннями фахової терміносистеми і набуття вмінь використовувати вузькоспеціалізовану лексику у професійній сфері, що спрямоване на спілкування у виробничих ситуаціях, проведення наукових досліджень і опублікування їх, репрезентація своїх. Адже саме розвиток потреб суспільства призвів до закономірної зміни акцентів вивчення іноземних мов і нагальною потребою стало формування іншомовної професійної компетентності. Відповідний рівень мовленнєвої комунікації англійською мовою у професійному середовищі рекомендується у наступних європейських програмах:

– Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment) [4];

– Програми з англійської мови для професійного спілкування (National ESP Curriculum) [7].

Висококваліфіковані фахівці у них мають відповідати таким параметрам як обговорення пов'язаних зі спеціалізацією питань; підготовка публічних виступів із застосуванням відповідних засобів вербальної комунікації; знаходження нової текстової, аудіо та відео інформації з англійськомовних джерел; укладання професійних текстів і документів англійською мовою; написання ділових листів; переклад англійськомовних професійних текстів, користуючись двомовними термінологічними та електронними словниками тощо [4; 7].

Як відомо, саме гуманітарні галузі потребують використання усіх названих видів роботи. Фахівці-гуманітарії – взірці довольного спілкування, які відзначаються багатством словникового запасу, умінням передати свій діловий і науковий досвід, широко аспекти й ілюстративним презентуванням доробків історії питання та сучасного стану його вивчення. Науковці багатьох країн висвітлюють проблему формування іншомовної компетентності ще у підготовці до професійної діяльності, зокрема: В. Ф. Аітов, Г. К. Борозенец, О. В. Герасименко, О. В. Грош, Д. І. Демченко, І. В. Секрет, Н. М. Ізорій, М. Кенел і М. Свейн та ін. Однак сьогодні така тематика ще далеко не вичерпана.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні укладання анотацій англійською мовою до статей гуманітарного спрямування.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах суспільних, економічних і політичних змін в Україні особливого значення набуває програма практичної підготовки кваліфікованих фахівців-менеджерів, які повинні бути комунікабельними, професійно мобільними,

іншомовнокомпетентними, спроможними використовувати свої знання в сфері управління [5]. З розширенням міжнародних зв'язків України виникає нагальна потреба у професійно спрямованому спілкуванні менеджерів, зокрема науковців-гуманітаріїв [1]. Їм потрібно не тільки багато читати професійної літератури англійською мовою, писати наукові статті, але й писати анотації, резюме, огляди та реферати англійською мовою [8, с. 28]. При цьому вивчення англійської мови на побутовому рівні недостатньо. Для цього варто вивчати спеціальні конструкції, які дозволяють ефективно структурувати англійський текст, а під час перекладу текстів, приділяти особливу увагу термінам-словосполученням, які не допускають дослівного перекладу, тобто перекладаються шляхом підбору варіанта-аналога. Такими є мовні кліше для різних жанрів наукових текстів [2, с. 20].

Загальновідома структура наукового тексту [3] може бути представлена у вигляді трьох компонентів тексту: вступ (introduction), у якому формулюється проблема (a statement of the problem) і даються короткі коментарі тих способів, якими проблема у самому тексті буде вирішена (comments on the way it is to be treated). Основна частина – розвиток сюжету (development), що коментує переваги та недоліки основних ідей (comments on advantages and disadvantages of the main ideas), де наводяться приклади (examples) та деталі міркування (details, discussion, analysis). Заклучна частина (conclusion), в якій дається огляд основних пунктів (a summary of the main points) і/або вирішення проблеми (decisions).

Розглянемо їх з використанням типових мовних конструкцій англійською мовою.

У вступі використовуються вирази нумерації: *no-nepue (first, firstly), no-dryge (second), nasampered (above all, first and foremost, first and most important), nainepue (to begin with, to start with)*, а також із зазначенням на те, де саме розміщена необхідна інформація: *in the first part, in the second chapter of the book (of the work, of the paper, of the article)*. Для зв'язності використовуються слова-зв'язки: *also, again, moreover, next, and, then, afterward, or, in addition, as well*. Оформлення заключної думки передається за допомогою слів: *lastly, finally, last but not least*.

Гуманітарне спрямування сприяє перефразуванню, передачі смислу іншими словами, синонімічним конструкціями, наприклад: *іншими словами (in other words), краще було б сказати (it would be better to*

say) тощо; або ж зіставленню різних точок зору: *але (but), проте, однак (however), незважаючи на (nevertheless), всупереч (in spite of that, in despite of), на відміну від (unlike), в той час як (whereas)*.

Для привернення уваги читача – автор (the author) *представляє (gives, provides, presents), вивчає (studies, examines, analyses, investigates), розглядає (considers, discusses, outlines, tackles, describes) причину та характер проблеми (the nature and origins of the problem), взаємозалежність, зв'язок між (the relationship between), ретельний аналіз (a refined analysis), нові тенденції (the new trends in)*.

Для передачі особливостей дослідження, що проводиться (study, research, work, investigation) використовують характеристики: *детальне (detailed), подібне (similar), всебічне (comprehensive, thorough, careful), стисле, коротке (brief, short), первісне, попереднє (initial, preliminary), теоретичне (theoretical)*.

Для акцентування на окремих теоретичних положень виступають мовні кліше: *theory was carefully worked out, has been put forward, has been proposed, has been advanced, has been developed, has been elaborated on the basis of, has been recently improved*.

Щодо часових форм слід зазначити, що, як правило, під час аналізу дослідження, роботи або теоретичного положення в англійській мові вживається граматичний час The Present Perfect Tense, який підкреслює недавній результат, досягнутий шляхом дослідження. У тих випадках, коли йдеться про теорію, розроблену вченими в минулому, то вживається граматичний час The Past Simple (Indefinite) Tense [6, с. 196].

Для оформлення результат дослідження використовуються такі англійські сталі сполучення слів: *тому, таким чином (therefore, so), у результаті, як наслідок (as a result, as a consequence), відповідно (accordingly), отже, тому (consequently, thus), звідси, відтепер (hence), з цієї причини (for this reason), завдяки цьому, через те що (because of that, due to, thanks to, owing to)*. Підбиття підсумків, тобто остаточний результат (summarizing) передається за допомогою англійських фраз: *in short, in a word, in brief, to sum up, on the whole, altogether, in all*.

Для анотацій англійською мовою до статей гуманітарного спрямування часто подають стандартні формулювання, однак вони можуть виражатися як оригінальні конструкції. Подаємо їх у таблиці.

Як оригінальні конструкції

використовуються також питання до читача, порівняння з іншими науковими розвідками. Бажано, щоб у кількох рядках тексту існувала часова відповідність та однотипність дієслівних форм [6, с.109]. Наукова термінологія, що використовується в анотації до статей гуманітарного спрямування, має відповідати сучасному рівню знань.

Український маркер	Англійський маркер	
	базовий	синонім
аналізувати	analyze	describe, discuss, examine, explain
оцінювати	assess	decide the importance and give reasons
обчислювати	calculate	estimate, determine, weigh reasons carefully
класифікувати	classify	arrange into groups
коментувати	comment on	explain the importance of
порівнювати	compare	describe similarities
розглядати	consider	think about carefully
пояснювати	account for	give reasons for, explain
описувати	give an account of	describe
давати критичну оцінку	criticize	discuss and point out faults
робити висновок	deduce	conclude, infer
визначати	define	state precisely the meaning of, explain
демонструвати	demonstrate	show clearly by giving proof or evidence
описувати	describe	say what something is like
визначати	determine	find out something, calculate
розрізняти	differentiate between	show how something is different
обговорювати, обмірковувати	discuss	consider something from different points of view and then give your own opinion

розрізняти	distinguish	describe the difference between
детально розробляти	elaborate	discuss in detail, with reasons and examples
роз'яснювати	elucidate	explain and make clear
перелічувати, проводити перепис	enumerate	name and list, and explain
оцінювати	estimate	calculate, judge, predict
оцінювати, визначати кількість	evaluate	assess and explain
досліджувати	examine	look at carefully, consider
пояснювати	explain	make clear, give reasons for
виражати, висловлювати	express	show, describe
ототожнювати, розпізнавати	identify	point out and describe
вказувати, позначати	indicate	show, explain
ілюструвати	illustrate	give examples that support your answer
обґрунтовувати	justify	give good reasons for, explain satisfactorily
складати перелік	list	put in sequence, catalogue
згадувати, посилатися на	mention	describe briefly
називати	name	identify
зробити начерк	outline	give a short description of the main points
доводити	prove	show that something is true or certain
визначати кількість	quantify	express or measure the amount or quantity of
встановлювати зв'язок	relate	give an account of
показувати	show	indicate, give evidence of, make clear, demonstrate
робити припущення	speculate	form an opinion without having complete knowledge
пропонувати, наводити на думку	suggest	mention as a possibility, state as an idea for consideration, propose
встановлювати, точно визначати	state	express carefully, fully and clearly
підсумовувати	summarize	give the main points of
розпізнавати	trace	outline and describe
перевіряти	verify	make sure that something is accurate or true, check
робити висновок	infer	conclude something from facts or reasoning
характеризувати	characterize	describe

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, сучасний фахівець має слідкувати за розвитком подій не тільки в своїй країні, але й за кордоном. Для написання статей і укладання анотацій англійською мовою використовують спеціальні конструкції, які дозволяють ефективно структурувати англійський текст, а під час перекладу текстів, приділяти особливу увагу термінам-словосполученням, які не допускають дослівного перекладу, тобто перекладаються шляхом підбору варіанта-аналога. Розглянуті типові мовні конструкції англійською мовою актуальні для різних жанрів наукових текстів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вакулєнко М. Деякі термінологічні нюанси української мови: як не виплеснути з водою дитину / М. Вакулєнко // Вісник НАН України. – №11. – 2006. – С 61–63.
2. Гавриш І. В. Мовні одиниці різних рівнів у науковому стилі / І. В. Гавриш // Вісник Харківського національного університету. № 473. Сер. Філологія. – Харків, 2000. – С. 19–23.
3. Довідник здобувана наукового ступеня: 36. нормат. документів та ін-форм. матеріалів з питань атестації наук, кадрів вищ. кваліфікації / За ред. Р. В. Бойка; Упорядкув. Ю. І. Цеков. – 3-є вид., випр. і допов. – К.: Ред: «Бюл. Вищ. атестац. комісії України»: Толока, 2003. – 69 с.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення .../ [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://www.lenvit.ucoz.ua/ZER.pdf>. – Назва з титул. екрана: «Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment».
5. Климова К. Я. Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів: Монографія / К. Я. Климова. – Житомир, 2010. – 558 с.
6. Михайлова О. Г. Українське наукове мовлення: лексичні та граматичні особливості: навч. посібник / О. Г. Михайлова, А. А. Сидоренко, В. Ф. Сухопар. – Харків, 2000. – 197 с.
7. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [Електронний ресурс]. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.Im.nmu.org.ua/ua/esp-curriculum.php>. – Назва з титул. екрана: «National ESP Curriculum».
8. Сурмін Ю. Науковий текст: специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посібник / Ю. Сурмін. – К.: НАДУ, 2008. – 184 с.
9. Указ Президента України № 641/2015 – Президент України / [Електронний ресурс]. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/6412015-19560>. – Назва з титул. екрана.

REFERENCES

1. Vakulenko, M. (2006). *Deyaki terminologichni nyuansy ukrayins'koyi movy: yak ne vyplesnuty z vodoyu dityny*. [Some of the terminological nuances of the Ukrainian language: how not to throw out with the bathwater]. Rezhym dostupu do resursu: <http://www.nbu.gov.ua/portal/all/herald/2006-11/a9-11.pdf>
2. Havrysh, I. V. (2000). *Movni odynytsi riznykh rivniv u naukovomu styli*. [Language units of different levels in scientific style]. Kharkiv.
3. *Dovidnyk zdo buvanoyi naukovoyi stupeni: 36 normat. dokumentiv ta in-form. materialy z pytan' atestatsiyi nauk, kadriv vyshch. Kvalifikatsiyi (2003)*. [The reference of the applicant academic degree: 36. normat. documents and in forms. materials on certification of the Sciences, staff visch. qualifications]. Kyiv.
4. «Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment» (2003), Lenvit. Retrieved from <http://www.Lenvit.ucoz.ua/ZER.pdf> [in English].
5. Klymova, K. Ya. (2010). *Teoriya ta praktyka formuvannya movnokomunikativnoyi profesiynoyi kompetentsiyi studentiv nefilologichnykh spetsial'nostey pedahohichnykh universytetiv*. [Theory and practice of monocombustion formation of professional competence of students of non-philological specialties of pedagogical universities]. Zhytomir.
6. Mykhaylova, O. H. (2000). *Ukrayins'ke naukove movlennya: leksychni ta hramatychni osoblyvosti*. [Ukrainian scientific language: lexical and grammatical features:]. Kharkiv.
7. «National ESP Curriculum» (2005). Lenvit. Retrieved from <http://www.im.nmu.org.ua/ua/esp-curriculum.php> [in English].
8. Surmin, Y. U. (2008). *Naukovyyi tekst: spetsyfika, pidhotovka ta prezentatsiya*. [Scientific text: specifics, preparation and presentation]. Kyiv.
9. The official site of President of Ukraine Petro Poroshenko. (2015). Decree of the President of Ukraine № 641/2015. Retrieved from <http://www.president.gov.ua/documents/6412015-19560> [in Ukrainian].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛИСЕНКО Людмила Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри лінгводидактики та іноземних мов Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LYSENKO Lyudmila Oleksandrivna –
Candidate of pedagogical Sciences, Associate
Professor of Linguistics and Foreign Languages the
Central Ukrainian state pedagogical University named
after Volodymyr Vynnychenko.

Circle of research interests: professional
training of future teachers.

Дата надходження рукопису 05. 10. 2017 р.

Рецензент – д.п.н. професор С. І. Шандрюк

УДК 378.015.31.504

НАЙДЬОНОВА Галина Георгіївна –
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри біології та методики її викладання, завідувач педагогічною практикою
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: galinkaussn@gmail.com
ФУРДУЙ Ярослава Олегівна –
старший викладач кафедри фізичної та психофізіологічної підготовки КЛІА НАУ
e-mail: fizruchka7979@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Вступ України до Європейського співтовариства передбачає суттєві соціально-економічні й політичні зміни в нашій державі, орієнтацію на гуманістичні цінності, серед яких важливе місце посідає ціннісне ставлення до природи як основи послаблення екологічної кризи та забезпечення сталого розвитку суспільства. Як наслідок, зростає увага до екологічної компетентності особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відповідно до нормативних документів (Концепція національного виховання, Закони України «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Національна програма виховання дітей та молоді, Концепція екологічної освіти в Україні, Стратегія Європейської економічної комісії ООН (СЕК ООН) з освіти в інтересах збалансованого розвитку) та матеріалів Міжнародної конференції Тбілісі+35 з екологічної освіти для сталого розвитку, уточнюються завдання, форми, методи екологічного виховання особистості та способи впливу на її формування. Важливістю в екологічному вихованні набуває процес створення умов для вдосконалення знань, практичних умінь особистості у сфері взаємодії з природою, формування ціннісного, непрагматичного та відповідального ставлення до навколишнього природного середовища.

Аналіз змісту екологічної освіти та

виховання в сучасній педагогіці здійснено А. Захлебним, І. Зверевим, І. Суравегіною, в працях яких висвітлено концептуальні засади досліджуваної проблеми та запропоновано відповідні методики її розв'язання. Зміст, структура, компоненти та практична спрямованість поняття «екологічна компетентність» визначені в працях Д. Єрмакова, Г. Макоєдової, В. Маршицької, Н. Олійник, О. Пруцакової, Н. Пустовіт, Л. Руденко, Л. Титаренко, Л. Чопенко.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екологічну компетентність ми розглядаємо як здатність особистості в конкретних екологічних ситуаціях актуалізувати набуті екологічні знання та досвід ціннісного ставлення до природи з метою прийняття природодоцільних рішень, відповідальності за них, а також пропагування своєї суспільно значущої екологічної позиції.

Отже, екологічно компетентна особистість здатна:

– розуміти та створювати систему пріоритетів, цінностей, що стосуються сформованості взаємин з природою;

– аналізувати можливі наслідки своєї поведінки та поведінки оточуючих, нести відповідальність за власні рішення і вчинки;

– приймати екологічно доцільні рішення стосовно своєї діяльності в навколишньому середовищі;

– орієнтуватись на успіх і значущість власних дій.

Створення необхідних педагогічних умов для формування екологічної